

О. А. Марушева,
к. ю. н., доцент кафедри публічного адміністрування, здобувач наукового ступеня доктора наук з державного управління, Міжрегіональна Академія Управління персоналом, м. Київ
ORCID ID: 0000-0001-9126-4674

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.2.126

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН У БУДІВНИЦТВІ В УКРАЇНІ

О. Marusheva,
PhD in Law, Associate Professor of the Department of Public Administration, Doctoral Research Scholar of the Department of Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv

WAYS OF IMPROVING THE LEGAL AND REGULATORY MECHANISM OF SOCIO-ECONOMIC RELATIONS IN CONSTRUCTION IN UKRAINE

У статті здійснено аналіз ефективності організаційно-правових засад соціально-економічних відносин у будівництві щодо формування шляхів вдосконалення механізму нормативно-правового регулювання цих відносин у будівництві в Україні. За результатами проведеного аналізу виявлено, що незважаючи на те, що процес оновлення нормативно-правової бази відбувається надто повільно та не завжди системно, певні нормативно-правові акти, що більш комплексно охоплюють питання регулювання будівництва щодо його удосконалення були все ж таки прийняті протягом останнього часу, зокрема:

— з 01 вересня 2019 року набула чинності зміна № 1 до ДБН В.2.3-4:2015 "Автомобільні дороги. Частина I. Проектування. Частина II. Будівництво", якою внесено низку важливих змін, що є обов'язковими для утримання безпечних та якісних доріг європейського рівня;

— із прийняттям Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні" № 132-IX від 20.09.2019 р. скасовано обов'язок сплати пайового внеску у розвиток інфраструктури населеного пункту;

— набрав чинності "Порядок проведення технічного обстеження і прийняття в експлуатацію індивідуальних (садибних) житлових будинків, садових, дачних будинків, господарських (присадибних) будівель і споруд, будівель і споруд сільськогосподарського призначення, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), збудовані на земельній ділянці відповідного цільового призначення без дозвільного документа на виконання будівельних робіт", затверджений Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України №158 від 03.07.2018 року, відповідно до якого житловий будинок, садові, дачні будинки, господарські (присадибні) будівлі і споруди, будівлі і споруди сільськогосподарського призначення можуть бути побудовані на запланованій земельній ділянці без дозвільного документу на виконання будівельних робіт;

— спрощена реєстрація декларацій про готовність об'єкта до експлуатації, згідно з постановою Кабінету Міністрів України "Деякі питання дерегуляції господарської діяльності" № 367 від 27.03.19 р., завдяки розширенню функціональних можливостей електронного кабінету працівників державної архітектури та будівництва та визначенню статусу електронного сервісу як електронного кабінету замовника;

— набрав чинності Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів" № 2628-VIII від 22.05.19 р. Зазначені зміни стосуються будівництва на підставі будівельного паспорта. Таким чином, раніше було дозволено побудувати будинок

площею 300 кв. м² на підставі будівельного паспорта, але на підставі змін, що відбулися у законодавстві було збільшено площу до 500 кв. м, проте головною умовою була сплата коштів пайової участі у розвиток інфраструктури населеного пункту до його скасування та інші законодавчі ініціативи. Окресливши та здійснивши класифікацію напрямів удосконалення механізму нормативно-правового регулювання соціально-економічних відносин у будівництві, органи державної влади отримають можливість більш системно планувати та контролювати впровадження відповідних змін, що підвищить загалом ефективність нормативно-правового механізму.

The paper analyzes the effectiveness of fundamental organizational and legal principles of socio-economic relations in construction with regard to designing ways of improving the legal and regulatory mechanism of these relations in construction in Ukraine. Through an analysis the paper establishes that while the process of updating the legal and regulatory framework is too slow and non-systematic, certain normative legal acts covering a regulation issue in construction (in terms of its improvement) in a more holistic manner have nevertheless been adopted in recent years, namely:

Amendment No. 1 to DBN V2.3-4:2015 "Highways. Part 1. Designing. Part 2. Construction", which entered into force on September 1, 2019, and which introduced a number of important changes mandatory to maintain safe and high-quality roads, as in Europe.

The Law of Ukraine On Amendments to Some Legislative Acts of Ukraine on Stimulating Investment Activity in Ukraine (No. 132-IX of September 20, 2019) abolishes the obligation to pay a share contribution to the development of the settlement's infrastructure.

The Procedure of Carrying out Technical Inspection and Commissioning of Individual (Manor) Dwellings, Garden Cottages, Country Houses, Farm Buildings, Agriculture Buildings and Structures Belonging to CC1 (Minor Consequences) Class of Consequences (Responsibility) Built on the Land Plot of the Appropriate Designated Purpose without a Permit to Perform Construction Work (approved by the Decree of the Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services of Ukraine (No. 158 of July 03, 2018)) entered into force, stipulating a permission to build individual (manor) dwellings, garden cottages, country houses, farm buildings, agriculture buildings and structures on the designated land plot without a permit to perform construction work.

Simplified registration of Declarations of the facility operational readiness, under the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine on Some Issues of Economic Activity Deregulation (No. 367 of March 27, 2019), which was reached by the functionality expansion of the e-cabinet for employees of state architecture and construction bodies and by defining a status of the e-service as a developer's e-cabinet.

The Law of Ukraine On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Some Other Legislative Acts of Ukraine on Improving the Administration and Revision of Individual Tax and Fee Rates (No. 2628-VIII of May 22, 2019) entered into force. The amendments apply to construction based on a construction certificate. Thus, before it was allowed to build a 300 sq.m. house based on a construction certificate, but as set with changes in the legislation the area was increased up to 500 sq.m.; however, the main condition before its abolition and other legislative initiatives was payment of the share contribution to the settlement infrastructure development. By defining and classifying the areas of improvement for the legal and regulatory mechanism of socio-economic relations in construction, state authorities will have the opportunity to plan and control the implementation of relevant changes more systematically, which will increase the overall efficiency of the legal and regulatory mechanism.

Ключові слова: публічне адміністрування, шляхи вдосконалення, механізм нормативно-правового регулювання, соціально-економічні відносини у будівництві, електронна система, електронний кабінет, публічні електронні записи, державний кадастр, містобудівний кадастр, інформаційне моделювання будівель.

Key words: public administration, ways of improving, the legal and regulatory mechanism, socio-economic relations in construction, e-system, e-cabinet, public electronic records, a national cadaster, an urban-planning cadaster, building information modeling.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Уряди багатьох держав весь час стикаються з новими викликами, бо сучасний світ та соціально-економічні відносини зазнають постійних змін та перетворень. Держ-

жавні управлінці повинні прогнозувати ці зміни та керувати ними, вирішуючи проблеми, які виникають швидко та ефективно. В Україні механізм нормативно-правового регулювання соціально-економічних відносин у буд-

івництві є важливим інструментом у процесі планування державою своєї діяльності на майбутнє, а його вдосконалення є процесом постійного прийняття державно-управлінських рішень та коригування цих рішень у часі [1].

На сьогодні в Україні не існує єдиного термінологічного апарату з питань нормативно-правового регулювання соціально-економічних відносин у будівництві, немає єдиних вимог до сумісності об'єктів публічних електронних записів, пов'язаних зі створенням, обміном, зберіганням, коригуванням та форматуванням інформації. Як результат, держава, міжнародні установи, територіальні громади та користувачі реєстрової інформації, оплачуючи послуги та вкладаючи величезні інвестиції у створення та розвиток окремих реєстрів інформаційних послуг у галузі будівництва, не можуть реалізувати основної місії публічних інформаційних систем створення в Україні єдиного прозорого інформаційного середовища для спрощення процесів державного управління розвитком будівельної сфери, яка буде відкритою для задоволення та захисту інформаційних потреб учасників ринку [2].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Окремим аспектам соціально-економічних відносин у будівництві приділяли увагу такі фахівці державного управління як: К. Волинка, А. Воробйов, А. Гаврилов, К. Пивоваров, Р. Рудницька, О. Хуснутдінов, П. Шестопалов, Л. Шутенко та ін. Однак, зазначені фахівці недостатньо досліджували питання удосконалення ефективності механізмів нормативно-правового регулювання соціально-економічних відносин у будівництві для забезпечення комфортного та безпечного середовища для життя громадян, аналізу термінологічних конструкцій у нормативно-правовому регулюванні будівництва, їх систематизації та уніфікації, у тому числі зі сталою термінологією європейського законодавства у будівництві, а також поліпшення просторового розвитку регіонів та населених пунктів.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ (МЕТИ) СТАТТІ

Мета статті проаналізувати важливі організаційно-правові засади соціально-економічних відносин у будівництві, класифікувати напрями удосконалення механізму нормативно-правового регулювання соціально-економічних відносин у будівництві та надати практичні рекомендації щодо формування шляхів удосконалення механізму нормативно-правового регулювання соціально-економічних відносин у будівництві в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На сьогодні, в Україні містобудівний кадастр у нашій країні не тільки не створено, на загальнодержавному рівні, але й не прийнято необхідні технічні та управлінські рішення для його ефективного функціонування в повній мірі, незважаючи на багаторічну наявність законодавчих підстав. Як результат, деякі органи місцевого самоврядування, на власний розсуд, створюють несумісні містобудівні геоінформаційні системи. Як бачимо, містобудівний кадастр не може бути об'єктом інформаційної взаємодії, у розумінні та відповідності до

положень постанови Кабінету Міністрів України № 357 від 10 травня 2018 р. "Деякі питання організації електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів" [3]. У нашій країні на такому ж місці і в такому ж стані перебуває і створення єдиного адресного реєстру. Більшість інформації державних кадастрів та реєстрів щодо геопросторових об'єктів не є на 100% правдивою та характеризується обмеженням доступом, що унеможливорює її використання для повноцінної управлінської діяльності. Базові класифікатори, що використовуються під час ведення кадастрів та реєстрів, як правило, є досить неузгодженими між собою. Як бачимо, в нашій державі не існує єдиного інформаційного простору щодо будівельної галузі та будівництва (поток інформації), що, у тому числі, є наслідком відсутності єдності відповідних дозвільних процедур у будівництві [2]. На наш погляд, Кадастр містобудівного планування на всіх рівнях повинен бути створений з використанням геоінформаційних технологій, містобудівної документації, топографічних карт та планів, які в майбутньому будуть перетворені на основні набори геопросторових даних. В основу містобудівного кадастру загальнодержавного рівня має бути покладено оновлену Генеральну схему планування території, схеми планування областей, схеми планування окремих частин території України, топографічні карти України та інші дані. Містобудівна документація, яка повторюється на різних рівнях містобудівного кадастру, може використовуватись та відображатись у відповідних геоінформаційних системах шляхом прямого доступу.

Містобудівні кадастри регіонального рівня можуть охоплювати територію об'єднаних територіальних громад та населених пунктів, у яких не створені містобудівні кадастри місцевого рівня на умовах, які передбачені для містобудівних кадастрів місцевого рівня. Також необхідно на нормативно-правовому рівні (можливо, шляхом внесення відповідних змін та доповнень до Положення про містобудівний кадастр, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 559 від 25 травня 2011 р.) [4] утвердити певний формат, структуру та зміст електронних документів (з урахуванням ДБН Б.1.1-16:2013 "Склад та зміст містобудівного кадастру" у розрізі уточненого складу об'єктів містобудівного кадастру) [5], у формі яких мають створюватись та вноситись до містобудівного кадастру містобудівна та проектна документація на об'єкти будівництва (уніфіковані з існуючими вимогами до електронних документів, на підставі яких до Державного земельного кадастру вносяться відомості про земельну ділянку та обмеження у використанні земель відповідно до Закону України "Про Державний земельний кадастр" [6] та Порядку ведення Державного земельного кадастру, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2012 р. № 1051) [7].

Необхідно регулярно оптимізувати структури даних містобудівних кадастрів на всіх рівнях із урахуванням міжнародних вимог та оновлювати нормативні документи для проведення досліджень стандартів ISO 19000 "Географічна інформація / Геоматика" [8] та специфікацій геопросторових даних INSPIRE (Infrastructure for spatial information in the European Community) — інфраструктура просторових даних (ІПД) Європейсько-

го союзу (ЄС), створення якої здійснюється за ініціативою Європейської Комісії та регламентується Директивою INSPIRE [9]. Водночас важливо забезпечити єдність та прозорість дозвільних процедур у будівництві на нормативно-правовому та нормативно-технічному рівнях, шляхом міжгалузевої інтеграції відповідних типів містобудівного планування, землеустрою, проєктної та охоронної документації. Порядок обробки об'єкта повинен бути таким як і процедура державної реєстрації прав власності на такий об'єкт та його частини.

Відповідно до перспективних пріоритетів розвитку держави повинні розроблятися відповідні стратегічні документи. Головною метою Стратегії сталого розвитку "Україна 2020", що була схвалена указом Президента України № 5/2015 від 12.01.15 р. [10] виокреслено коло першочергових завдань, серед яких звертаємо увагу на встановлення європейських стандартів життя на шляху до членства у Європейському Союзі, а в основних сферах економіки — наголошено на проведенні таких реформ: антикорупційна, податкова, судова реформа, де-

Таблиця 1. Аналіз проблем та способів їх вирішення шляхом формування концептуальної моделі механізму нормативно-правового регулювання соціально-економічних відносин у будівництві

№ п/п	Назва напрямку	Основні проблеми, що потребують розв'язання, за напрямками	Шляхи та способи розв'язання проблем за напрямками
1.	У нормативно-правовому регулюванні	<ul style="list-style-type: none"> - Некодифікованість містобудівного законодавства, неузгодженість його норм між собою та з іншим спеціальним законодавством; - невизначеність відповідальності, або недостатня відповідальність за невиконання вимог норм законів та підзаконних актів у будівництві; - невідповідність низки підзаконних актів органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування вимогам законів 	<ul style="list-style-type: none"> - Розробити та затвердити кодифікований (зведений) нормативно-правовий акт – Містобудівний кодекс України, у тому числі враховуючи принципи та засади антикорупційної політики; - забезпечити перегляд підзаконних нормативно-правових актів у сфері будівництва, усунення прогалин у законодавстві, колізій та корупційних ризиків, а також надмірних та дискреційних повноважень органів державного управління; - впровадити дієві правові механізми державного та громадського контролю за дотриманням вимог містобудівного законодавства органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування; - запровадити моніторинг рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування та передбачити скасування тих із них, що не були оприлюднені, або були прийняті з порушенням законодавства
2.	У розробленні документації з просторового планування	<ul style="list-style-type: none"> - Можливість затвердження документації з просторового планування (містобудівної документації) без її оприлюднення, що призводить до зловживань в інтересах окремих учасників будівельного ринку; - відсутність законодавчого регулювання щодо розроблення документації з просторового планування для об'єднаних територіальних громад; - відсутність вимог щодо проведення експертизи документації з просторового планування на місцевому рівні, окрім генерального плану; - відсутність персональної відповідальності за прийняття неправомірних рішень, що порушують містобудівне законодавство, а також за порушення документації з просторового планування 	<ul style="list-style-type: none"> - Привести види документації з просторового планування, її склад та зміст у відповідність з засадами адміністративно-територіального устрою України та розробити ефективний механізм її офіційного оприлюднення; - оновити Генеральну схему планування території України; - забезпечити гармонізацію та узгодженість документації з просторового планування (містобудівної документації) регіонального та державного рівнів між собою; - встановити обов'язковість здійснення експертизи всіх видів документації з просторового планування (містобудівної документації); - виключити документацію з просторового планування (містобудівну документацію) з переліку об'єктів авторського права; - визначити на законодавчому рівні порядок притягнення до відповідальності та види відповідальності посадових осіб органів публічної влади за прийняття неправомірних рішень, що порушують містобудівне законодавство
3.	У дозвільній системі в сфері містобудівної діяльності	<ul style="list-style-type: none"> - Відсутність законодавчого визначення вичерпного переліку робіт, що відносяться до підготовчих; - відсутність у законодавстві чітко визначеного порядку надання та скасування дозволу на виконання будівельних робіт органом державного архітектурно-будівельного контролю; - відсутність публічних реєстрів експертних звітів із обов'язковими додатками до них щодо експертизи проєктної документації на будівництво; - наявність корупційних ризиків у процедурі погодження відхилень; - відсутність у публічному доступі раніше наданих погоджень на відхилення від будівельних норм та стандартів 	<ul style="list-style-type: none"> - Врегулювати основні вимоги до дозвільних процедур на рівні законів, а не підзаконних актів, у тому числі перелік документів, необхідних для отримання документів, що дають право на проведення підготовчих або будівельних робіт; - запровадити автоматичну перевірку документації під час її внесення до реєстрів, забезпечити неможливість реєстрації документації з порушенням установлених вимог; - встановити, що процедура реєстрації декларації про готовність об'єкта до експлуатації має передбачати обов'язкове підписання декларації особами, відповідальними за дотримання вимог при будівництві (генеральний підрядник, авторський нагляд, технічний нагляд); - створення реєстрів експертних звітів щодо експертизи проєктної документації на будівництво; - передбачити на законодавчому рівні для об'єктів усіх класів наслідків чіткі підстави та процедури анулювання, або скасування документів, що засвідчують готовність об'єктів будівництва до експлуатації; - створити єдиний державний реєстр наданих погоджень на відхилення від будівельних норм, стандартів та правил
4.	У проєктуванні об'єктів будівництва	<ul style="list-style-type: none"> - Відсутність диференціації штрафів, що можуть накладатися на проєктні та експертні організації, відповідальних виконавців окремих робіт (послуг) в залежності від класу наслідків об'єкта будівництва 	<ul style="list-style-type: none"> - Запровадити систему контролю за наданням технічних умов відповідно до прогнозованого навантаження на інженерні мережі та встановити вичерпні вимоги щодо змісту технічних умов на рівні нормативно-правового акта; - забезпечити збереження проєктної документації на об'єкти будівництва у містобудівному кадастрі; - прийняти програму гармонізації стандартів EN та ISO в галузі будівництва
5.	У ліцензуванні в будівництві, здійсненні авторського і технічного нагляду	<ul style="list-style-type: none"> - Наявність корупційних ризиків, зумовлених процедурами видачі ліцензій та здійснення контролю за додержанням ліцензійних умов; - невизначеність процедури та особливостей залучення фахівців до здійснення технічного нагляду за будівництвом складних промислових, або інфраструктурних об'єктів; - відсутність дієвого механізму фінансової відповідальності (відшкодування збитків) будівельних компаній, осіб, що відповідають за здійснення авторського та технічного нагляду, інших відповідальних виконавців окремих робіт (послуг) 	<ul style="list-style-type: none"> - Передбачити, що виконавча документація має передаватися до органів державного архітектурно-будівельного контролю при прийнятті об'єкта в експлуатацію; - передбачити обов'язкове залучення інженера-консультанта для здійснення організаційного та консультативного супроводу проєктування та будівництва на об'єктах класів наслідків CC2 та CC3, які виконуються із залученням коштів державного та місцевих бюджетів, а також коштів міжнародних фінансових організацій; - запровадити електронні кабінети архітекторів та інженерів технічного нагляду, що відображатимуть об'єкти будівництва, на яких такі особи здійснюють авторський та технічний нагляд, із функцією електронного підтвердження здійснення нагляду із використанням засобів електронного підпису

6.	У здійсненні державного архітектурно-будівельного контролю, державного архітектурно-будівельного нагляду та ринкового нагляду	<ul style="list-style-type: none"> - Неєфективне виконання функцій архітектурно-будівельного контролю через складність застосування процедури знесення чи перебудови об'єктів самостійного будівництва; - недосконалість розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та Державною архітектурно-будівельною інспекцією відповідно до класів наслідків об'єктів будівництва; - неможливість проведення перевірки за відсутності уповноважених осіб забудовника, складність документальної фіксації факту недопуску уповноважених осіб до проведення перевірки, що дає змогу забудовнику безкарно ухилитися від перевірок; - відсутність дієвих процедур оскарження дій або бездіяльності, органів державного архітектурно-будівельного контролю; - недосконалість здійснення архітектурно-будівельного нагляду за діяльністю суб'єктів природних монополій, що надають технічні умови; - необов'язковість оприлюднення актів перевірок та рішень, прийнятих за результатами перевірок в межах державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду; - неєфективна та недієва система ринкового нагляду щодо будівельних матеріалів та виробів 	<ul style="list-style-type: none"> - Встановити чіткі строки, в які призначається позапланова перевірка у порядку контролю, чи надається аргументована відмова у проведенні перевірки; - забезпечити створення та ведення публічного реєстру результатів перевірок у порядку архітектурно-будівельного контролю і його інформаційну взаємодію з містобудівним кадастром; - передбачити на законодавчому рівні підстави проведення перевірки з обов'язковим виїздом на об'єкт та перевірки без виїзду на об'єкт, на основі наявних документів, та повноваження органів контролю та нагляду під час проведення таких перевірок; - усунути дискреційні повноваження органів архітектурно-будівельного контролю та нагляду і законодавчо встановити виключний перелік випадків анулювання дозвільних документів; - переглянути перелік будівельних робіт, які не потребують документів, що дають право на їх виконання, та після закінчення яких об'єкт не підлягає прийняттю в експлуатацію; - встановити процедуру анулювання дозволу на будівництво або скасування реєстрації повідомлення про початок виконання підготовчих та/або будівельних робіт у разі, якщо суб'єкт господарювання протягом встановленого строку не забезпечив додержання вимог законодавства; - привести поняття «самостійне будівництво» у відповідність до містобудівного законодавства; - внести зміни до законодавства, передбачивши, що об'єкти самостійного будівництва підлягають знесенню в обов'язковому порядку; - ввести кримінальну відповідальність для забудовників, які здійснюють будівництво об'єктів класу наслідків CC2 та CC3, без отримання відповідного дозволу; - у разі встановлення невідповідності будівельних матеріалів, виробів і конструкцій, що використовуються під час будівництва об'єктів, вимогам технічних регламентів зобов'язати осіб, відповідальних за проведення технічного нагляду, та інспекторів архітектурно-будівельного контролю, повідомляти про це відповідні органи державного та ринкового нагляду для проведення позапланових перевірок постачальників та/або виробників зазначеної продукції
7.	У технічному регулюванні містобудівної діяльності:	<ul style="list-style-type: none"> - Застарілість системи нормативно-технічного регулювання в галузі будівництва; - невідповідність національного Технічного регламенту будівельних виробів, будівель і споруд вимогам Регламенту (ЄС) № 305/2011 Європейського Парламенту і Ради [12]; - відсутність механізму підтвердження виконання основних вимог безпеки протягом усього життєвого циклу об'єкта (від зауму й до ліквідації); - незначна частка національних стандартів, гармонізованих із європейськими стандартами; - недієвість процедур підтвердження відповідності (обов'язкова сертифікація скасована, добровільна сертифікація майже не застосовується); - низька обізнаність фахівців з вимогами європейських (EN) та міжнародних (ISO) стандартів, зокрема Єврокодів 	<ul style="list-style-type: none"> - Забезпечити максимальне наближення до європейської моделі технічного регулювання у будівництві та адаптацію національного законодавства до європейського, оновити будівельні норми; - імплементувати положення Регламенту (ЄС) № 305/2011 Європейського Парламенту і Ради; - закріпити на законодавчому рівні перехід до параметричного методу нормування при розробленні нових і перегляді існуючих будівельних норм та прийняти нову програму перегляду будівельних норм; - поширити, шляхом внесення законодавчих змін, вимоги будівельних норм на весь період життєвого циклу споруди. - прийняти програму гармонізації стандартів EN та ISO в галузі будівництва; - поширити, шляхом внесення законодавчих змін, вимоги будівельних норм на весь період життєвого циклу споруди (від зауму до ліквідації об'єкта); - встановити на стадії проєктування вимоги до експлуатації будівель і споруд, які, в разі виконання вимог та заходів, передбачених проєктною документацією, гарантуватимуть безпечне використання об'єкта за функціональним призначенням протягом встановленого терміну експлуатації; - поширити, шляхом внесення законодавчих змін, загальні принципи технічного регулювання та вимоги Технічного регламенту на кінцевий продукт будівництва – будівлю або споруду
8.	У сфері страхування будівельної діяльності	<ul style="list-style-type: none"> - Недієвість механізмів страхування будівельних ризиків, а відтак і відсутність страхового контролю та нагляду, поряд із системою технічного контролю, нагляду, оцінки та підтвердження відповідності об'єктів будівництва вимогам законодавства; - законодавча неврегульованість страхування будівельно-монтажних ризиків, яке має бути обов'язково умовою участі у процедурах закупівель та укладення договорів підряду або будівельних контрактів з іншими міжнародно-визнаними типовими формами; - відсутність у законодавстві та на практиці інституту представника страховика на об'єкті будівництва, що нівелює ефективність договорів страхування 	<ul style="list-style-type: none"> - Визначити перелік видів страхування в галузі будівництва, які є обов'язковими для здійснення професійної та господарської діяльності; - запропонувати перелік видів добровільного страхування, які надаватимуть певні переваги страхувальнику; - створити умови для запровадження інституту представника страховика у будівництві та залучення незалежного інженера-консультанта для перевірки проєктно-кошторисної документації, обстеження об'єкта, оцінки ризиків, незалежного нагляду та супроводження будівництва; - встановити вимоги до страхових компаній та фахівців із страхування ризиків у галузі будівництва; - забезпечити зменшення рівня державного регулювання за наявності договорів страхування будівельно-монтажних робіт та відповідальності основних учасників будівництва
9.	У впровадженні інформаційного моделювання будівель (BIM)	<ul style="list-style-type: none"> - Відсутність відповідної державної стратегії та законодавча невизначеність необхідності BIM для державного сектору, відсутність фінансування програми з поширення кращих практик та досвіду щодо BIM; - необов'язковість упровадження інформаційного моделювання будівель (BIM), яке створює динамічну інформаційну модель об'єкта на стадії проєктування і в процесі його будівництва та експлуатації; - відсутність повної BIM-інформації про об'єкт не дає змоги в будь-який момент часу впровадити життєвого циклу об'єкта отримувати актуальну проєктну та експлуатаційну документацію, інформацію та її візуалізацію задля вирішення управлінських завдань; - значне відставання від країн ЄС у практиці застосування BIM, його науково-методичному забезпеченні; - відсутність регулювання проєктування, експертизи, будівництва та експлуатації не враховує можливостей BIM-технологій; - невизначеність на рівні законодавства необхідності BIM для державного сектору, відсутність відповідної державної стратегії, відсутність фінансування програми, що буде поширювати кращі практики та досвід BIM 	<ul style="list-style-type: none"> - Прийняти законодавчі та нормативні акти з метою впровадження інформаційного моделювання будівель (BIM); - передбачити розроблення нормативних документів – національних стандартів інформаційного моделювання будівель, що відповідатимуть європейським і міжнародним стандартам; - створити та впровадити BIM відповідно до міжнародних стандартів, із застосуванням сучасних національних класифікаторів; - створити координаційний центр для комплексного впровадження BIM; - впровадити відповідні програми підготовки та перепідготовки фахівців BIM у профільних закладах вищої освіти. - створити на основі інформації виробників і постачальників єдину систему класифікації та кодування будівельних конструкцій, матеріалів, виробів, машин, механізмів, технічного і технологічного обладнання й устаткування; - удосконалити процеси процедур закупівель і контрактів, проєктування й експертизи BIM-проєктів із застосуванням відповідних програмного забезпечення (комплексів) управління будівництвом та експлуатацією будівель і споруд; - створити умови для подання замовником на етапі проведення тендерів на проєктування та будівництво орієнтовної вартості об'єкта на основі BIM, запропонованої проєктною організацією

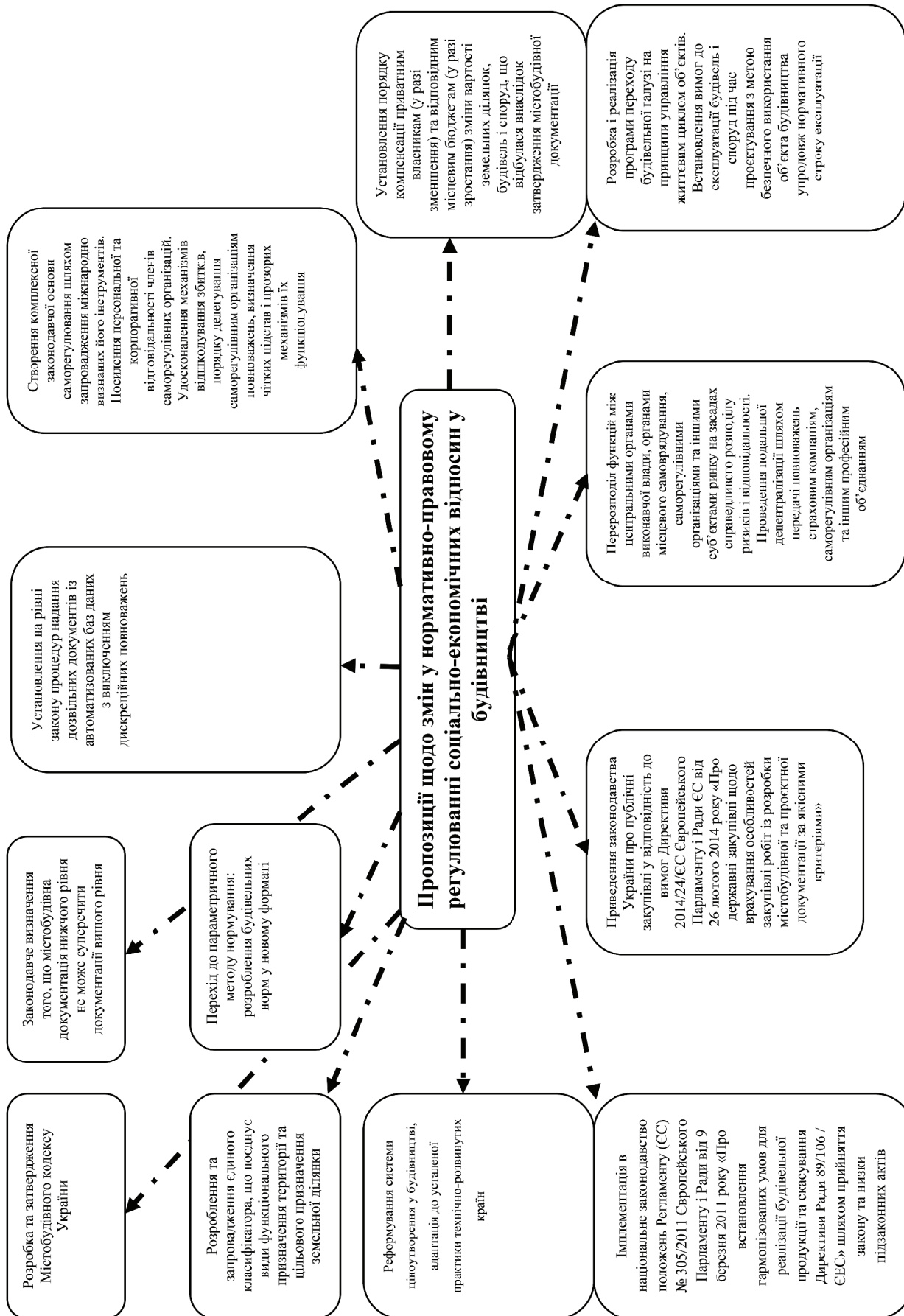

Рис. 1. Пропозиції щодо змін у нормативно-правовому регулюванні соціально-економічних відносин у будівництві

централізація та реформа державного управління. Пріоритетними напрямами розвитку є, також, дерегуляція та розвиток підприємництва, реформа систем безпеки, оборони та охорони здоров'я тощо. Адже показники успішності стратегічних реформ визначають вступ України до групи країн "Топ-20" в Рейтингу легкості ведення бізнесу [11].

Тому, виходячи із зазначеного вище, необхідно зауважити, що на сьогодні розробка концептуальної моделі вдосконалення державного механізму нормативно-правового регулювання соціально-економічних відносин у будівництві в Україні є дієвим засобом удосконалення державного управління у досліджуваній сфері загалом. Тому було б доцільно визначити та довести основи формування такої моделі з метою вдосконалення механізмів державного регулювання у будівельній галузі та визначення перспектив її подальшого розвитку. Проведений аналіз надав змогу встановити основні проблеми нормативно-правового регулювання у будівництві, за напрямами, виокремити та класифікувати напрями та шляхи вдосконалення механізму нормативно-правового регулювання через розв'язання конкретних визначених основних проблем. При цьому означені основні проблеми передбачається вирішити шляхом формування концептуальної моделі механізму нормативно-правового регулювання соціально-економічних відносин у будівництві (див. табл. 1).

Зазначені у таблиці 1 шляхи вирішення проблем нормативно-правового регулювання соціально-економічних відносин у будівництві потребують також систематизації деяких положень у контексті їх нормативно-правового регулювання. Пропозиції щодо цього зображено на рисунку 1.

Поетапність внесення змін відповідно до сформованої концептуальної моделі механізму нормативно-правового регулювання соціально-економічних відносин у будівництві та впровадження зазначених вище відповідних пропозицій в межах цієї моделі повинно здійснюватися у відповідності до принципів: принципу повноти, прозорості та доступності інформації про містобудівну діяльність для всіх її учасників; принципу компетентності громадськості при прийнятті рішень щодо безпечного використання об'єктів будівництва; принципу мінімізації корупційних ризиків; принципу субсидіарності та децентралізації в галузі будівництва; принципу максимальної інтеграції та автоматизації дозвільних процедур за якісними критеріями.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Резюмуючи зазначимо, що розвиток базового сектору економіки, такого як будівництво, вимагає далекоглядної та збалансованої державної політики для забезпечення відповідності будівельної практики національним цілям економічного та соціального розвитку, включаючи реалізацію концепції сталого розвитку та національної конкурентоспроможності. У зв'язку з цим варто запропонувати комплексний підхід до розробки концептуальної моделі вдосконалення державного механізму нормативно-правового регулювання соціально-економічних відносин у будівництві в Україні, шляхом формування принципово нового плану дій, розділено-

го на етапи, в основу кожного із яких покладено п'ять основних принципів, що стосуються різних інтересів учасників будівельного ринку та вимагають координації діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, а саме: принцип повноти, прозорості та доступності інформації про містобудівну діяльність для всіх її учасників; принцип компетентності громадськості при прийнятті рішень щодо безпечного використання об'єктів будівництва; принцип мінімізації корупційних ризиків; принцип субсидіарності та децентралізації в галузі будівництва; принцип максимальної інтеграції та автоматизації дозвільних процедур за якісними критеріями.

Отже, доведено, що здійснення класифікації напрямів удосконалення механізму нормативно-правового регулювання соціально-економічних відносин у будівництві, надасть можливість органам державної влади більш системно планувати та контролювати впровадження відповідних змін, що підвищить в цілому ефективність нормативно-правового механізму.

Література:

1. Суворов В.П. Теоретичні основи функціонування механізмів державного регулювання земельних відносин у сфері містобудування / В.П. Суворов // Держава та регіони. — 2014. — №3. — С. 72—78 (Серія "Державне управління").
2. Бердніков Євген, Пілат Олег, Палеха Юрій Система і правова база для єдності та публічності дозвільних процедур та усієї інформації у будівництві, перетворення містобудівного кадастру на єдине публічне джерело її отримання / Проєкт Концепції публічного управління у сфері містобудівної діяльності на 2019—2030 роки / Збірник аналітичних матеріалів 2019 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.vin.gov.ua/images/doc/vin/dep-dmba/news/Conc.pdf> (дата звернення: 10.12.2019).
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 р. № 357 "Деякі питання організації електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів" Документ 357-2018-п, чинний, поточна редакція — Редакція від 20.04.2019 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/357-2018-%D0%BF> (дата звернення: 12.12.2019).
4. КМУ Постанова "Про містобудівний кадастр" Документ 559-2011-п, чинний, поточна редакція — Редакція від 26.05.2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/559-2011-%D0%BF> (дата звернення: 10.12.2019).
5. Мінрегіонбуд наказ "Про затвердження ДБН Б.1.1-16:2013 "Склад та зміст містобудівного кадастру" Документ v0073858-13, текущая редакция — Принятие от 26.02.2013 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v0073858-13/sp:max100> (дата звернення: 12.12.2019).
6. Закон України "Про Державний земельний кадастр" Документ 3613-VI, чинний, поточна редакція — Редакція від 01.01.2019 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17> (дата звернення: 14.12.2019).
7. КМУ Постанова "Порядок ведення Державного земельного кадастру", Документ 1051-2012-п, чинний,

поточна редакція — Редакція від 28.08.2019 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF> (дата звернення: 18.12.2019).

8. SOFTPRO: МІСТОБУДІВНИЙ КАДАСТР — ГЕОІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА МІСТОБУДІВНОГО КАДАСТРУ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://cadastre.com.ua/dstu-iso-19101-geografichna-informacija-etalonna-model> (дата звернення: 17.12.2019).

9. Національна інфраструктура геопросторових даних [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nsdi.land.gov.ua/ua/inspire>

10. Указ Президента України "Про Стратегію сталого розвитку Україна" — 2020" Документ 5/2015, поточна редакція — Прийняття від 12.01.2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 20.12.2019).

11. Жавнерчик, О. В. "Державне регулювання економіки" Конспект лекцій ОДЕКУ, Одеса (2019) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://eprints.library.odku.edu.ua/5343/1/ZhavnerchykOV_Derj_reg_ek_KL_2019.pdf (дата звернення: 21.12.2019).

12. Регламент (ЄС) № 305/2011 Європейського Парламенту та Ради від 9 березня 2011 р., що встановлює гармонізовані умови для розміщення на ринку будівельних виробів та скасовує Директиву Ради 89/106/ЄЕС [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.icqc.eu/userfiles/File/regulation-305-2011.doc> (дата звернення: 21.12.2019).

References:

1. Suvorov, V.P. (2014), "Theoretical bases of functioning of mechanisms of state regulation of land relations in the field of urban development", *Derzhava ta rehiony. Seriya "Derzhavne upravlinnia"*, vol. 3, pp. 72—78.

2. Berdnikov, Y. Pilat, O. and Palekha, Y. (2019), "System and legal basis for unity and publicity of permitting procedures and all information in the construction, transformation of the urban cadastre into the only public source for its receipt", *Draft Concept of Public Management in the Area of Urban Development for 2019-2030*, available at: <http://www.vin.gov.ua/images/doc/vin/dep-dmba/news/Conc.pdf> (Accessed 15 Dec 2019).

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2018), Resolution "Some issues of organization of electronic interaction of state electronic information resources", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/357-2018-%D0%BF> (Accessed 15 Dec 2019).

4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), Resolution "On the urban cadastre", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/559-2011-%D0%BF> (Accessed 15 Dec 2019).

5. Ministry for Regional Development, Building and Housing of Ukraine (2013), "On approval of DBN B.1.1-16: 2013 "Composition and content of town planning cadastre", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v0073858-13/sp:max100> (Accessed 15 Dec 2019).

6. Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "About the State Land Cadastre", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17> (Accessed 15 Dec 2019).

7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2012), Resolution "Procedure for keeping the State Land Cadastre", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF> (Accessed 15 Dec 2019).

8. (2015), "DSTU ISO 19101 Geographic information: Reference model", available at: <http://cadastre.com.ua/dstu-iso-19101-geografichna-informacija-etalonna-model> (Accessed 15 Dec 2019).

9. National Geospatial Data Infrastructure (2019), available at: <http://nsdi.land.gov.ua/ua/inspire> (Accessed 15 Dec 2019).

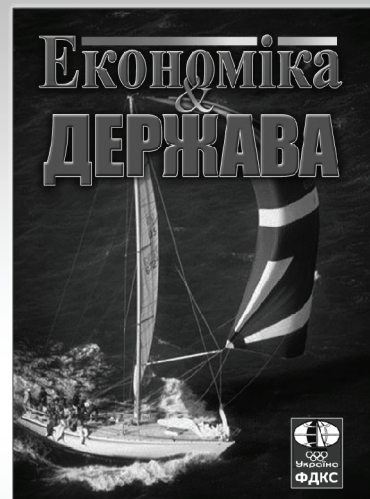
10. President of Ukraine (2015), Decree "On the Sustainable Development Strategy Ukraine 2020", available at: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (Accessed 15 Dec 2019).

11. Zhavnerchik, O.V. (2019), *Derzhavne rehulivannia ekonomiky* [State regulation of the economy], available at: http://eprints.library.odku.edu.ua/5343/1/ZhavnerchykOV_Derj_reg_ek_KL_2019.pdf (Accessed 15 Dec 2019).

12. EU (2011), "Regulation (EU) No 305/2011 of the European Parliament and of the Council of 9 March 2011 establishing harmonized conditions for the placing on the market of construction products and repealing Council Directive 89/106 / EEC", available at: <http://www.icqc.eu/userfiles/File/regulation-305-2011.doc> (Accessed 15 Dec 2019).

Стаття надійшла до редакції 09.01.2020 р.

Науково-практичний журнал «ЕКОНОМІКА ТА ДЕРЖАВА»

Передплатний індекс: 01751

Виходить 12 разів на рік

**наукове фахове видання України
З ПИТАНЬ ЕКОНОМІКИ
(Категорія «Б»)**

Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 №1643

Спеціальності — **051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.**

www.economy.in.ua

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73